

Avançament editorial del llibre d'en Lluís Mallart i Guimerà

Sóc fill dels Evuzok

L'editorial La Campana editarà, aquesta tardor, dins la nova col·lecció Terres i Gent, *Sóc fill dels Evuzok. La vida d'un antropòleg al Camerun*. L'experiència d'en Lluís Mallart i Guimerà.

La meva esposa Julienne

Al costat de la casa-cuina de la Christine però una mica més endarrera hi vivia una àvia de cara rodona, gairebé calba, mig desdentada i una mica garrel·la. Una meravella de dona. Era vídua i pertanyia al sots-llinatge de Mba Tobies.

Es deia Memong Julienne. La recordo tendrament.

Gairebé cada dia venia a casa a saludar-me, comentar-me alguna cosa, portar-me un plat de cacauets torrats o passar-hi simplement una estona, sense dirnos massa res, mentre amb un bastonet entre els seus dits anava espelofant les

granes de carbassa necessàries per a fer el pastís que més agrada a tots el habitants d'aquesta selva camerunesa.

Amb ella vaig fer els primers enregistraments. Havia rebut un petit magnetòfon italià no gaire bo, però útil, sobretot per anar perfeccionant el meus coneixements de llengua ewondo. Un dia, amb

l'aparell a punt, vaig demanar a Julienne de cantar-me alguna cançó de bressol. Va fer-ho. A la tarda vaig transcriure-les, fent-ne la traducció mot a mot. Les guardo com una relíquia.

No és tan sols el so enregistrat de la seva paraula el que em fa pensar en Julienne. La meua relació amb ella va prendre un aire especial. No recordo bé com devia començar. Potser un dia vaig saludar-la dient:

—Esposa meua, on vas?

A la qual cosa ella em devia correspondre seguint la mateixa plaserteria:

—Vinc a saludar-te, espòs meu...!

El cas és que des d'aquell dia el nostre "matrimoni" va quedar "consumat". Els evuzok disfruten donant-se motius. Els agrada també crear, mantenir i fins i tot institucionalitzar relacions jocosos amb parents i amics: entre el nebot i el seu oncle matern; entre els membres d'una mateixa promoció iniciàtica; entre els membres del clan evuzok i aquells del clan ngoe... Els antropòlegs han escrit planes i planes sobre aquest tipus de relació que hom troba en moltes altres societats.

A partir del moment en què la nostra "relació matrimonial" va ser coneguda —entre els evuzok les notícies corren fàcilment— a mi ningú no va parlar-me més de la Julienne sinó de la "teva dona"; a ella, ningú no li va parlar més de mossèn Lluís sinó del "seu marit".

A l'estació seca, quan fa bo d'estar-se a fora, caiguda ja la nit, Julienne solia esperar-me asseguda a les escales de la veranda de casa.

Si tornava tard d'alguna clariana veïna, l'esbronc em queia a sobre abans que obrís la boca:

—D'on vénis a aquestes hores? —em cridava en ewondo i ben fort perquè tot el veïnat se n'assabentés.

—Es que la dona ha de saber tot el que fa el seu marit? —li responia jo fingint autoritat.

—Quina noia de Mvondo has anat a veure avui, eh? —insistia tot fent veure que em plantava cara.

—Vés i pregunta-ho...! —li deia. I afegia:— Al pati, és el gall que canta.

—Sí —responia ella—, però a la cuina són les gallines que ponen...

Per fer-la callar li deia:

—No em contestis malament. Si cada vegada que arribo tard m'has d'esbrancar

així et faré fora de casa i no ens casarem a l'església...

Era la meua gran amenaça. No fer el casament religiós era la desgràcia més gran que podia escaure's a una persona ja gran. Després del casament tradicional i del casament civil, el casament religiós representava una mica com el passaport per al paradís.

Podíem escridassar-nos, esgargamellar-nos, dir-nos de tot, però cap dels dos tenia el dret d'enfadar-se. La discussió s'acabava amb una bona abraçada mentre des d'alguna casa veïna algun burleta em deia:

—Ep, mossèn, quin esbronc t'ha clavet la teua dona...

Era diumenge, estava celebrant la missa. De cop i volta un avalot. Unes quantes dones apareixien llançant el crits inconfusibles d'una mala nova. Un home se m'acosta a l'altar.

—Què passa? —li pregunto.

—La teua dona s'ha mort —em contesta.

Hauria pogut dir "la Memong Julienne s'ha mort". Va dir-me: "la teua dona". No era moment de bromejar.

En aquell moment, els mots d'un llençatge convencional de caire jocós prenen una altra dimensió; deixaven besllumar tota la seva gravetat.

La missa s'havia interromput.

Vaig adreçar-me als feligresos emprant el mateix llenguatge:

—La meua dona —vaig dir-los—, acaba de morir... Perdoneu-me... Farem la missa un altre dia...

Hauria pogut dir "la Memong Julienne"; vaig dir "la meua dona".

Tothom va trobar-ho normal. No era moment de bromejar. L'endemà, abans de pondre's el sol, a quatre passos de casa, darrera la seva cuina, Memong Julienne fou enterrada acompanyada dels plors, dels cants i de les dones del clan. Mba Tobies va fer el discurs de comiat desgranant, un a un, els fets més significatius de la seva vida. El discurs es va allargar en recordar els darrers dies de la seva existència. Calia que tot quedés ben clar per evitar qualsevol sospita referent a les causes de la seva mort. Dos dies abans, la Julienne i jo havíem tingut una d'aquelles baralles conjugals que tant ens divertien. Mba Tobies, el cap del sots-llinatge, va recordar-la detalladament. Vaig enrogir. Jo estava allí, davant seu, revestit d'alba i estola, amb el salpasser a la mà. L'escena era gairebé surrealista. Però, a ningú, no se li va escapar el riure.

No havia entès que aquella forma de

jocositat era més una manera de crear un lligam social que una manera de fer broma. Julienne i jo havíem esdevingut "marit i muller" pel consentiment mutu d'una plaserteria. Calia haver-hi pensat.

Fill dels evuzok

Un dia, en una d'aquestes converses improvisades, parlàvem dels difunts. L'oncle s'havia mort i m'havia deixat en herència la seva arpa que jo havia anat a recollir. Xerràvem de la vida dels "esperits" dels morts que ronden per darrera les cases. Dels actes rituals que calia fer per a calmar-los.

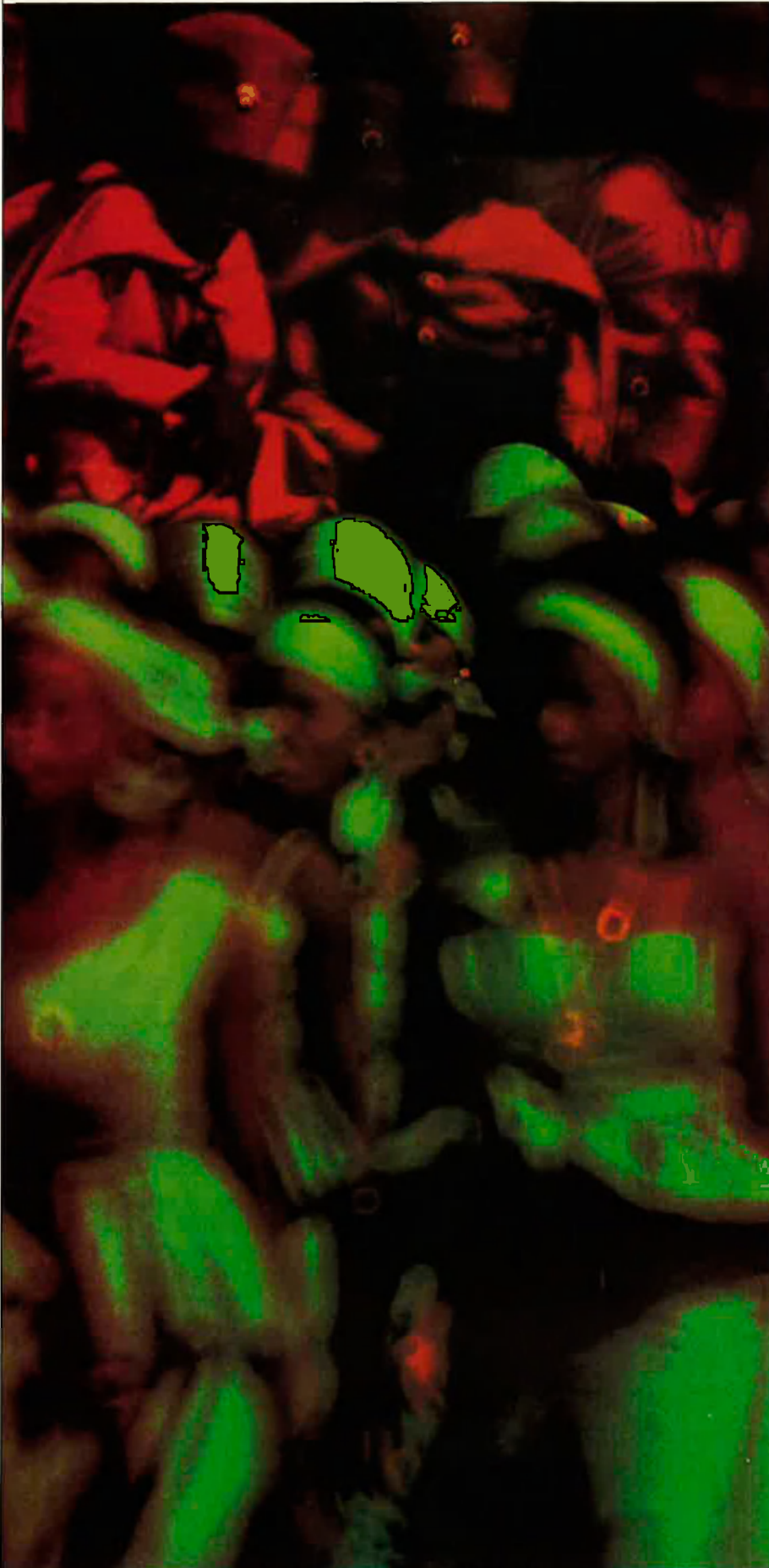
La conversa es va desviar una mica. Del culte als difunts vam passar a parlar d'allò que nosaltres podríem anomenar "la reencarnació" i que jo vaig formular preguntant:

—L'esperit d'un mort podria tornar entre els vivents prenent la forma d'una persona viva...?

—És clar que sí! Podríem citar-te'n molts casos —va contestar-me la filla—. Tu mateix, per exemple. Si t'anomenem "fill dels evuzok" és perquè pensem que ets l'esperit d'un dels nostres avantpassats que ha volgut tornar al seu país i ho ha fet prenent la pell d'un home blanc...!

Els evuzok tenien raó de considerar-me com un avantpassat que havia oblidat la seva pell en algun racó de l'altre món i a canvi havia pres la pell d'un home blanc... tenien raó perquè, malgrat l'idealisme dels primers anys, jo no podia deixar de ser el que era: un blanc, amb la meua manera de fer de blanc, les meves "manies" de blanc i les meves coses, aquella multiplicitat de coses, sense les quals el blanc no sap viure i que en el meu cas eren: la màquina d'escriure, molts llibres, diaris i revistes que rebia d'Europa, un magnetòfon (no sempre), una ràdio vella, queviures en llauna, medicaments (també en llauna) per curar-ho tot, una nevera i un fogó de petroli... moltes coses... menys aquelles indispensables per a un home del país, el domini de la llengua, un bon coneixement de les genealogies del clan, la llança, el tam-tam, una bona carbassa per omplir-la de vi de palmera, un matxet ben afilat, ballesta, una bona "medicina màgica" per reeixir en la vida i un parell o tres d'esposes i molts fills.

Encara que visqués en una clariana entremig de la gent i hagués assumit certes maneres externes de fer d'aquell poble, tot allò era tan superficial que quedava molt lluny del contingut maximalista que

solíem donar als mots "adaptació" i "integració".

La qüestió realment important que vaig haver-me de plantejar va ser aquesta: és possible renunciar veritablement a la pròpia identitat cultural? I una altra: és que els evuzok ho esperaven de mi? Ja no parlo d'aquella identitat que ens ve donada per una certa manera de pensar el món i de pensar-nos nosaltres mateixos, sinó d'aquella altra que s'arrapa a la nostra pell i ens ve donada per l'entorn social i cultural en el qual vivim. Les respostes es van anar donant de mica en mica. L'experiència em mostrava que com més procurava compartir (d'una certa manera) la meua vida amb la d'aquell poble, com més anava aprenent la seva llengua i establint una comunicació, menys necessitat tenia de renunciar a la meua manera de fer d'home blanc. Per altra banda, amb el temps vaig anar comprenent que els evuzok acceptaven bé que fos el que era. Quantes vegades eren ells els que es comportaven com a "etnògrafs" i m'assetjaven amb preguntes sobre els costums del meu país...! Quants "cursets d'etnografia" catalana vaig haver de fer! Era així com aprofundíem a interioritzar que, si en aquests intercanvis, ningú no s'erigia com a model per a l'altre, les diferències no tan sols podien coexistir sinó que podien ajudar-nos a passar... unes bones estones brodejant, tot explicant-nos les mil coses "rars" que els uns i els altres fèiem...

Quan hom vol "adaptar-se" o "integrar-se" a una altra forma de vida cultural, el perill és de prendre els altres per estúpids i creure's que adoptant quatre maneres de fer més aviat "folklòriques" sobre el vestir, saludar, menjar i jeure, etc. els podrà fer empassar que ha esdevingut un autòcton. Els evuzok sabien que jo era diferent i no em demanaven pas de renunciar a la meua pròpia diferència com tampoc no em demanaven que adoptés constantment, i sense més ni més, cada una de les seves formes de viure. Sabien que no era possible. L'única cosa que em demanaven era que, sense renunciar a ésser blanc, sabés respectar les seves maneres de fer, tot deixant-los aquell bon gust de boca que deixa veure que algú sap apreciar les seves pròpies coses i que, si cal, sap també meravellar-se'n. Les diferències no han d'adaptar-se ni integrar-se les unes a les altres. El temps ja se'n cuida de fer-ho. Mentrestant, han de saber coexistir.

Lluís Mallart i Guimerà